

Скоромний Я. І. Особливості недоторканості та імунітету судді в Україні. *Актуальні проблеми сучасності: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Львів, 23–24.05.2019 р.). Львів: Львівський університет бізнесу та права, 2019.

Скоромний Ярослав Ігорович

кандидат юридичних наук,
викладач кафедри судоустрою, прокуратури та адвокатури,
Львівський університет бізнесу та права
<http://orcid.org/0000-0002-4067-710X>

ОСОБЛИВОСТІ НЕДОТОРКАНОСТІ ТА ІМУНІТЕТУ СУДДІ В УКРАЇНІ

Юридична практика свідчить, що основними складовими правового статусу судді виступають недоторканність та імунітет. Ці складові також виступають першоосновою здійснення суддею справедливого правосуддя відповідно до визначених у законодавстві вимог.

Поняття «імунітет», яке походить із латинської мови, трактується як незалежність, звільнення, позбавлення чи несхильність. Водночас, розглядаючи це поняття з точки зору юриспруденції, слід відмітити, що імунітет у такому контексті трактується як звільнення відповідного суб'єкта, який наділений правами, від виконання та додержання загальнообов'язкових правил [1, с. 12].

Акцентуючи увагу на понятті особистої недоторканності суддів, треба зауважити, що в зміст цього поняття закладено особливі привілеї, що надаються суддям та виступають способами захисту їх публічних інтересів, у тому числі інтересів щодо здійснення ними правосуддя [2, с. 64].

Своєю чергою, недоторканність судді обумовлена спеціально установленим режимом, який чітко розроблений під вимоги виконання суддею покладених на нього посадових обов'язків.

Варто заважити, що правові засади недоторканності та імунітету судді визначені положеннями Конституції України [3] та Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [4].

З огляду на те, статтею 126 Конституції України [3] зазначено, що недоторканність і незалежність судді установлена гарантіями відповідно до положень Конституції України і інших законодавчих документів.

Водночас у статті 48 «Незалежність судді» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [4] вказується на те, що гарантія незалежності судді забезпечується через дотримання недоторканності та імунітету, які визначені у правовому статусі судді.

Натомість у статті 49 «Недоторканність та імунітет судді» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [4] наголошено, що судді – недоторканні, тому забороняється їх затримувати, а також утримувати під вартою (арештом), якщо на здійснення таких діянь відсутня згода Вищої ради правосуддя, за винятком періоду, коли відсутній обвинувачений вирок суду. Як виняток слугують випадки вчинення суддею тяжкого чи особливо тяжкого злочину (правопорушення, діяння).

У такій ситуації недоторканність судді розглядається як виняток принципу, яким визначається рівність перед законом усіх без винятку. Проте, враховуючи зазначене, держава ставить досить високі вимоги до судді, а також до процесу здійснення ним правосуддя. Тому, держава зобов'язується надати судді додаткові можливості у ході виконання ним покладених на нього посадових обов'язків.

Однак, багато сучасних науковців та практиків-юристів дотримується позиції щодо того, що недоторканність судді аж ніяк не повинна надавати йому привілеї, проте повинна бути націлена на забезпечення захисту від наслідків виконання покладених на нього посадових обов'язків.

Аналізуючи положення Конституції України [3] та Закону України «Про судоустрій і статус судді» [4], слід відмітити, що надання недоторканності судді не суперечить реалізації принципу невідворотності його відповідальності. Так, суддя, будучи недоторканим, не звільняється від відповідальності за вчинене ним правопорушення (злочин, діяння, проступок). Проте, окремий перелік діянь судді у певній мірі взаємопов'язаний із наданням йому імунітету, тому що імунітет визначає підстави захисту судді від вчинюваних чи очікуваних переслідувань за ухвалені (прийняті) ним судові рішення за конкретними судовими справами.

Дослідження дозволяють відзначити, що особливим видом імунітету судді виступає індемнітет. Цей вид імунітету судді установлений Європейським судом з прав людини та виступає особливим елементом його правового статусу. Так, індемнітет базується на матеріальній основі і установлює поняття недоторканності судді. Поряд з тим, за суддю, який вчинив правопорушення у ході чи за результатами здійсненого правосуддя, несе відповідальність держава згідно із положеннями статті 56 (передбачає право кожного на відшкодування йому матеріальної та моральної шкоди за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування, яка виникла через незаконно ухвалені рішення, бездіяльність органів кожної з гілок державної влади або органів місцевого самоврядування) та статті 62 (установлює обов'язок держави відшкодувати матеріальну і моральну шкоду, що задана без жодних на те підстав) Конституції України [3].

Таким чином, опираючись на зазначене вище, треба зауважити, що удосконалення у законодавстві потребують питання недоторканності та імунітету суддів, зокрема у сфері забезпечення їх захисту у ході чи за результатами виконання покладених на них посадових обов'язків. Разом з тим, слід наголосити на недопущенні аспекту безкарності суддів за вчинені ними правопорушення (проступки, злочини). З огляду на те, особливу увагу слід зосередити на удосконаленні норм правового імунітету судді, а саме норм, які надають гарантії захисту судді, та норм, якими передбачено додержання принципу невідворотності

відповідальності судді, оскільки суддя за вчинене правопорушення повинен нести відповідальність.

Список використаних джерел:

1. Малько А. В. *Правовые иммунитеты* // *Правоведение*. 2000. №6. С. 11–22.
2. Клеандров М. И. *Статус судьи. Учебное пособие*. Новосибирск: Наука. 2000. С. 64.
3. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. (із змінами та доповненнями). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>.